

РОЗДІЛ 3

РЕГІОНАЛЬНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗИМОВОЇ МЕЛОТИПОЛОГІЇ

УДК 781.7(477.87):398.332.4

Ганна Пеліна (Київ)

МУЗИЧНІ ЖАНРИ РІЗДВ'ЯНО-НОВОРІЧНОГО ПЕРІОДУ НА МАРАМОРОЩИНІ: МЕЛОГЕОГРАФІЧНИЙ АСПЕКТ

*Проблемна науково-дослідна лабораторія
по вивченню народної музичної творчості (ЛЕК) НМАУ ім. П. Чайковського
Тел.: 050 739 17 13, e-mail: anna_pelina@ukr.net*

У статті розглянуто закономірності побутування основних музичних жанрів зимового періоду у межах історико-географічної зони Мараморош на матеріалах 1920-х, 1980–2010-х років з української та румунської її частин. Встановлено, що досліджувана територія складається з двох великих субареалів – західного та східного, які помітно контрастують між собою за особливостями колядних ритмотипів. Східна, високогірна частина Мараморощини, має свою відмінну музичну культуру і досить компактний ареал побутування. Етнологи визначили, що у цій зоні Карпат проживає субетнос гуцулів, що мають особливі етнографічні ознаки, і, як показує дослідження, власну етномузич-

ну характеристику. Західну частину Мараморощини етнографи вирізняють як окрему карпатську етнографічну групу долинян. Польові спостереження автора підтверджують, що в долининній території Мараморощини проживають носії окремої традиційної музичної культури.

Ключові слова: колядки, щедрівки, вінчування, Мараморощина.

Картосхему див. на стор. А1. Аудіоприклади: DVD-СМ5_31

В українській етномузикології останніх десятиліть велика увага приділяється вивченню музичних традицій локальних територій. Життя людей, їх добробут завжди напряму залежали від природних умов, зокрема, рельєфу місцевості, водоймищ, клімату, особливостей ґрунтів. Всі ці і багато інших (зокрема, соціально-історичних) чинників впливали на спосіб господарювання кожного етносу, на характер і форми його культури. Століттями й тисячоліттями вироблялися риси, які поступово закладали помітні відмінності у культурі населення різних географічних зон, утворивши нарешті окремі етнокультурні локуси в середині цілісної етнічної території. Фольклористи, етнографи не раз відмічали певний зв'язок між наявністю тих чи інших жанрових і стилістичних особливостей у фольклорі та територією їх поширення (див.: В. Гошовський [5], Л. Белогурова [1], М. Скаженик [25] та ін.).

Географічною територією, звідки походить матеріал, обраний для розгляду у цій статті, є історико-географічний край Мараморош. Цей компактний регіон знаходиться у зоні внутрішніх східних Карпат; він охоплює південно-східну частину Закарпатської області України та північну частину повіту Марамуреш у Румунії. Отже, унікальним є вже саме розташування

Мараморощини. Не менш цікавою є її історія та культура¹. Закарпатський регіон століттями обох був віді-

¹ Вперше назва Мараморош, Мармарош або Марамуреш згадується в документах 1385 як назва північно-західного комітату (адміністративної одиниці) Угорського королівства. Як єдність, цілісне утворення Мараморощина проіснувала з 1385 по 1920-ті роки. Етнічний склад регіону був і залишається доволі строкатим. За даними археологів, на цій території ще з IX століття проживали слов'яни та волохи/влахи (предки сучасних румунів) [6; 10–11]. Пізніше тут співіснували слов'яни, румуни, а також невеликий відсоток угорців та німців. У першій половині XX століття у зв'язку з різними історичними подіями край було поділено на частини, які стали підпорядковані різним країнам. У 1920-му році згідно з Трианонським договором 42,7 % території – південна частина Мараморощини – відійшла Румунії, а 57,3% – північна частина Мараморощини дісталася Чехо-Словацькій республіці. Межу було проведено уздовж річки Тиса, без урахування етнічного складу, але в реальності кордон був доволі умовним і українці обох частин вільно пересувалися і спілкувалися. Після Другої світової війни територія, що належала Чехо-Словаччині, увійшла до складу УРСР. Встановлений після 1945 року міждержавний кордон був суворішим, і спілкування між «розділеними Тисою українцями» фактично припинилося. Отже, після поділу Мараморощини на те-

рваним від слов'янської держави, а етнографічні групи, які його населяють «много стратили із своїх первісних характерних етнографічних прикмет», як влучно зазначив свого часу Іван Панькевич [19; с. 255].

Попри це, на території краю в культурі місцевого українського населення² і донині збереглося чимало народних звичаїв та обрядів, а також пісень, що їх супроводжували, продовжує активно функціонувати й рясна інструментальна традиція. Метою дослідження у цій статті є огляд основних типів словесно-інтонаційного наповнення зимового ритуального комплексу Мараморощини та представлення традиційного колядного репертуару місцевих мешканців у мелогографічному ракурсі.

Джерельну базу дослідження склали:

– **архівні аудіоматеріали:**

а. записи Івана Панькевича 1929 та 1935 років (видані М. Мушинкою у 2003 році [17]), зроблені:

- у місті Рахів (5 зразків) та у смт. Великий Бичків Рахівського р-ну (1 зразок);

- у с. Пудплеша Тячівського р-ну (1 зр.);

б. експедиційні записи, зроблені 1984 та 1989 р. професором Московської консерваторії В'ячеславом Щуровим і його аспірантом Тарасом Мельником (копії зберігаються в архіві ЛЕК)

- у с. Богдан Рахівського р-ну (6 зр.),

- у с. Колодне Тячівського р-ну (1 зр.),

- у с. Велятино Хустського р-ну (2 зр.).

– **друковані матеріали** – нотні транскрипції:

а. М. Рошахівського – 2 колядки, видані 1934 р. [9, с. 360, с. 395]

- з с. Ясіня Рахівського р-ну,

- з с. Руська Мокра Тячівського р-ну;

б. Д. Задора – по 1 зразку

- з с. Драгово Хустського р-ну,

- з м. Рахів та с. Ясіня Рахівського р-ну;

с. П. Ференчука – 1 зразок з с. Терново Тячівського р-ну, видання 1944 р. [18, с. 31–35];

д. В. Гошовського – транскрипції записів, видані у 1960 р. [5, с. 80–81, с. 108]

- з м. Рахів (1 зр.) та

- з сс. Вільхівці (1 зр.), Тересва (2 зр.),

Нересниця (1 зр.) Тячівського р-ну;

е. М. Мокану – 1 зразок з Рахова, виданий у

1990 р. [передрук – 14, с. 170–172].

– **власні експедиційні записи автора**, зібрані протягом 2006–2015 рр. у селах Тячівського, Хустського та Рахівського р-нів (бл. 50-ти зразків). Оскільки «українська» частина Мараморощини була представлена в джерелах доволі повно, натомість «румунська» в них практично відсутня, автором були здійснені спеціальні фольклорні експедиції у села повіту Марамуреш у Румунії (у 2013–2015 рр., два останні виїзди – спільно з Анастасією Мазуренко та Дмитром Арістарховим).

Етнографія зимових свят. Різдяно-новорічний період в українців Мараморощини характеризується особливими формами обходів дворів та виконанням величальних пісень, переважно колядок.

Мараморошський традиційний зимовий цикл охоплює три основних свята: *Різдво (Рудво)* – 7 січня, *Новий Рік (Васіля)* – 13 січня та *Водохрещя (Водоріччя або Йордан)* – 19 січня. За моїми експедиційними даними на Різдво ходили *колядувати*, на Новий Рік – *щедрувати*, *вінчувати* та *посівати*. Зі святом Водохрещя пов'язано найменше народних звичаїв – вони обмежуються церковними обрядами та піснеспівами, *колядки* цього дня виконували лише в окремих селах.

Центральним святом у різдяно-новорічному циклі цієї місцевості, найбільш насиченим обрядодіями, стало Різдво. Протягом 3-х днів – з 7 по 9 січня – на Мараморощині відбуваються традиційні обходи дворів групами колядників³, що відрізняються складом учасників, назвою, супровідною атрибутикою та обрядовими піснями:

– діти 7–10 років колядували із *Звіздою*;

– підлітки та парубки, які щойно повернулися з армії, ходили з *Бетлегемом* чи *Вертепом* комбінованого типу, де поєднувалися гра ляльок і живих акторів [27];

– старші чоловіки відвідували односельців з колядками *на церкву* (тепер ходять і жінки);

– парубки та чоловіки обходили село зі *старою колядою* (місцева назва також – *господарі*) у супроводі інструментального ансамблю: скрипка (місцеві терміни *гуслі*, *смічки*), баян або акордеон, гітара (*зінгора*), а раніше – цимбали або бубон.

На Новий рік діти і дівчата обходили двори із щедрівками, а у деяких місцевостях сімейні гурти виконували новорічні вінчуння.

За жанровим складом традиційний зимовий репертуар Мараморощини неоднорідний. Він включає такі групи творів:

1) світські колядки – це так звана *стара коляда*;

2) *вінчуння*:

(а) як самостійний жанр та

(б) як заключна частина колядування – привітальний текст, який проспівують на той самий мотив колядки або скандують без співу;

3) *щедрівки*;

риторії Румунії залишилося близько 13 етнічних українських сіл, а на території України – декілька румунських. Тож фактично румунська частина Мараморощини стала маргінальною українською етнічною територією [16]

²За даними етнологів, найбільша кількість українців Румунії населяє північну частину країни, що межує із Україною (повіти Марамуреш та Сату Маре). На території повіту Марамуреш уздовж річки Тиса у 13 селах мешкає населення (36 685 осіб, тобто 55,3 % від загальної кількості румунських українців), яке називає себе «руші», «руські», «рутени», «руснаки», «русські люди» або «українці» – для них ці поняття рівнозначні [7, с. 76; 12, с. 38]. За спостереженнями етнологів, більшість населення цього краю за етнографічними ознаками належить до гуцулів (сс. Поляни, Рускова, Кривий, Вишівська Долина та ін.), трохи менший відсоток з них – долиняни (сс. Ремети, Кричунів, Великий Бичків, Верхня Рівна, Луг над Тисою) [12, с. 38].

³ У «румунській» частині Мараморощини кількість колядницьких груп у порівнянні із «українською» частиною, численніша – під час експедиції зустрічалося до 10-ти різноманітних гуртів, що ходили по селу протягом вечора.

4) жартівливі форми колядування, зокрема, приспівки жартівливого змісту (місцева назва – *кучанки*, а виконувати їх – *кучмити*).

5) церковні коляди новішого стилю.

Серед названих жанрів та їх різновидів не всі у моїх записах представлені рівномірно. Найбільшу групу складають *світські колядки* та *вінчуння*. Так само добре збереглися у побуті й пам'яті носіїв *церковні коляди* новітнього походження. Натомість *кучанки* складають найменшу частину зафіксованого зимового обрядового репертуару – це жартівливі різновиди колядних пісень із 4-дольною ритмічною основою. Що ж до *щедрівок*, то, на жаль, не довелося записати жодної з них. За свідченнями інформантів, на *Васілія* щедрували маленькі діти; втім, якими саме були ці щедрівки – їх зміст та інтонаційний контур – дізнатися не вдалося. Натомість кілька цікавих зразків віднайшлося серед архівних записів. Один з них зроблений І. Панькевичем у м. Рахові на початку 20 століття (нотація 1)⁴. Це дворядковий наспів 4-дольного ритму з початковим текстом *Ой, попід гір-ку, попід добрівку, дай Боже!* та ритмічною формою <♩44p3>⁵, де сталим дробленням позначена друга доля: 21122|21122|224||, що дає віршову форму V55p3. Мелодична форма цього зразка – «αβγ|δδγ'», семантична – «абр,абр».

Ще один приклад – щедрівка з села Бóгдан Рахівського р-ну – відома нам із записів 1980-х рр., зроблених проф. В. Щуровим та Т. Мельником (нот. 2). Її дворядковий наспів має незвично мінливу ритмічну форму, що є наслідком коливання кількості складів у силабічних групах від 4 до 5. Такі коливання звичайно вирішуються ритмічним дробленням довшої часової одиниці зі збереженням загального часу силабо-ритмічної групи (так, як це буває, наприклад, в маланкових наспівах ритму 1221→11121). Але тут виконавці, слідуючи за текстом, не зберігають музичний час, а навпаки, чітко застосовують то додавання малої силабохрони (форма <♩55>:

Короткі штанці, відмерзли пальці

Короткі шишки, відмерзли литки

11121|11121||11121|11121||),

то її віднімання (форма <♩44> :

А дівчина добра була // добру воду наносила //

11121|1121||1121|1121||).

Мелодична форма наспіву – «αβ;αα'», семантична «аб;вг». На жаль, наведені зразки знайдені в одиночному варіанті, що не дає можливості скласти достатньо повного й правдивого уявлення про їх місце у загальній типологічній системі зимових наспівів Мараморощини.

Найбільш репрезентативними для українців Мараморощини виявилися *світські* або *господарські* колядки: *стара коляда*, – кажуть на них місцеві мешканці. Для всіх поширених на цій території колядних зразків характерні 10-складова основа рядка і тримірний спосіб ритмічної організації. Левову частку репертуару цієї групи становлять зразки двох «типологічних сімей»: <♩55p4> і <♩55P3>. За класифікацією колядок Володимира Гошовського їм відповідають

типи А-1 і Б-1⁶ [4, с. 88–91; 5, с. 27]. На досліджуваній мною території ці типи побутують у різновидах, які не були відмічені попередніми дослідниками. Розглянемо їх більш детально.

Типологічна сім'я <55p4>

Колядки цього широко відомого в Україні ритмічного типу зафіксовані на Мараморощині у великій кількості (більше 40 зразків) і поширені на значній території – у долинах річок Біла Тиса (Рахівський р-н), Тересва (Тячівський р-н) та Вішеу (повіту Марамуреш в Румунії). Одна з головних їх особливостей – довгі розгорнуті сюжети різної тематики та змісту, який залежить від адресата колядування. Існують колядні тексти для малої дівчинки, хлопчика, дорослої дівчини, парубка, господаря, господині, вдови тощо. Найбільш диференційований (за змістом і функцією) тип колядування зафіксовано у с. Пудплеша Тячівського р-ну Закарпатської обл.

З точки зору мелоструктури ця типологічна група має деякі місцеві стилістичні особливості. Класичні ознаки ритмічного типу <♩55p4> («А-1»): ритмічна форма «ааб»; мелодична «αβγ»; семантична «аб,р». Типовий рефрен – *Ой дай, Боже!* Ритмічний малюнок рефрену на Мараморощині має кілька варіантів:

а) *Йа в Римі в Римі/ йа в Русалімі // Ой дай, Боже!*

11112|11112||1212|| (нот. 3).

б) *Біжит ми біжит / дирлавий коник // Ой дай, Боже!*

11112|11112||1222|| (нот. 4)

в) *Ой, три сятцьове/ воду сятили// Ой дай, Боже!*

11112|11112||1122|| (нот. 5)

За показниками ритмічних варіантів рефрену Мараморощина поділяється на «українську» і «румунську» (за адміністративним поділом) зони. Ритмічна модель 1212 переважає в колядках південної Мараморощини (повіт Марамуреш, Румунія), модель 1222 характерна для середньогірного, а 1122 – для низькогірного поясу північної Мараморощини (Тячівський та Рахівський р-ни Закарпатської обл.) (див. карту на с. А1).

Найбільшим різнобарв'ям вирізняється ритміка першого рядка. Зустрічається додавання складу, наприклад, фрагменту рефрену – *Же!* – на початку пісні:

[*Же!*] *Йа в Римі в Римі в Єрусалімі. Ой дай, Боже!*;

відкидання початкового складу:

[*Ой*] *3-за Дуничка зийшла зурничка. Ой дай, Боже!*;

відкидання цілої початкової силабогрупи:

[...] *Йа в краснум поли. Ой дай, Боже!*, яка відновлюється з 2-ї строфи⁷.

В окремих місцевостях рефрен *Ой дай, Боже!* має паузу замість силаби *Бо...*, отже рефрен в цілому виглядає як *Ой дай, ...же!* = 12[2]2.

Родзинкою місцевих колядних форм є рідкісна **ямбізована версія** <♩55p4> (нот. 6) з ритмом *Роб'ятса й двори / на штири й угли // Ой, дай, Боже!* 12122|12122||1212|| (схема дається з другого рядка, оскільки початкова строфа скорочена). Інші параметри форми відповідають класичним.

⁴ Усі нотації до статті є схематичними.

⁵ Кодування дається за системою І. Клименко [8; 23].

⁶ Дослідник виокремлював всього три типи колядок на Закарпатті, два з яких (А-1, Б-1) зафіксував у межах Мараморощини [5, с. 27].

⁷ Традиція редукування колядкових форм на північних схилах Карпат, зокрема, на Підгор'янні, описана В. Ковалем [28]. – *Прим. ред.*

Ця ритмічна модель (в ідеалі – |12123|) зустрічається на дуже компактній та чітко відмежованій території – середньогірній та високогірній (субальпійській) частині румунської Мараморощини, а саме у селах Поляни та Кривий, хуторі Улоги. (див. карту). Подібна колядкова форма є рідкісною і, можливо, зустрічається саме на маргінальних етнічних територіях. Так, схожий колядковий ритмічний тип описує Лариса Лукашенко на Північному Підляшші [13, с. 62–63]. Подібні форми більше властиві весільній творчості – наприклад, зустрічаються у мелодіях з віршем V53 на західній Берестейщині [26].

Типологічна сім'я 55P3

І. Клименко пропонує вживати до усіх колядок із базовою структурою вірша 5+5+3 узагальнюючий код «♩55P3» [8, с.45]. Цей, поширений на українських теренах колядковий ритмічний тип має на Мараморощині свої локальні особливості. Тексти цих колядок не надто розгорнуті, найчастіше адресуються дівчині, тому здебільшого мають шлюбну тематику, зрідка – церковно-християнську. Структура колядкових зразків така: ритмічна форма «aab;aab» або «aab;acb» (з переритмізацією четвертого 5-складника); мелодична форма наскрізна «αβγ;δεζ» або «αβγ;α'δγ». Семантична форма має два різновиди: (а) із коротким 3-складовим рефреном «абр;вгр»:

Ой, ліску-ліску / та в жоутум піску / Дай Боже
11112| 11112| 121||

У жоутум піску / дереуце росло / Дай Боже
11112| 11112| 121|| (нот. 7),

або (б) із розлогим асиметричним рефреном «абр;р'ст»=«♩55p3;P553»:

Росте дереуце / тонке-високе / зелене
11112| 11112| 122||

Зелене вино / в неділю рано / саджене
11112| 11121| 122|| (нот. 8)

Зразки із колядковим 5-складником зафіксовані у низькогірній частині Мараморощини – уздовж річки Тиси (сс. В. Бичків, Тересва, Велятин на правому березі та сс. Кричунів та Ремети на лівому березі), а різновид із переритмізацією у останньому 5-складнику – в середньогірній зоні (сс. Ганичі, Солоний та Руська Мокра, див. карту на с. А1).

Цікавою знахідкою наших експедицій на Мараморощину став варіант композиції, у якому перший трискладник відсутній. Він має місцеву назву *вінчіваня*, виконується на Новий рік (нот. 9). Цей тип має ритмо-семантичну структуру поетичного тексту «55;553»=«аб;вгд» або «55;55p3»=«аб;вг,р», ритмічна форма «aa;aab», мелодична «αβ;γδε». Заклучна трискладова група в деяких зразках входила у зміст поетичного рядка, а в інших – кінцеві слова *вінчуєм, на землі, желяєм, Новий гід, Дай, Боже* повторювалися в наступних строфах і виконували функцію рефрену:

Ой повяли / буйні вітрове,

11112 | 11112 ||

Нашому газді, сему дворове, сей ночі

11112 | 11112 | 132 ||

Новорічні *вінчіваня* поширені у басейнах Чорної та Білої Тиси та басейнах лівобережних притоків Тиси – Рускова та Вишеу, отже, локалізуються у східній частині Мараморощини (див. карту).

Таким чином, поширення на Мараморощині колядних ритмічних типів з 10-складовою будовою вірша має певні закономірності. Досліджувана історико-географічна територія складається з двох великих субареалів – західного та східного, які помітно контрастують між собою за особливостями колядних ритмотипів, що побутують у їх межах. Тип «55p4» поширений у східній і частково у західній зоні, проте, ритмічні різновиди рефренів поділяють цю територію на три локуси, чітко виокремивши високогірну «румунську» частину Мараморощини, а також високогірну та середньо-гірську українські частини Мараморощини.

У східній частині Мараморощини побутують колядки «55p4» та вінчування «55;553». Етнологи пов'язують цю зону Карпат із проживанням *субетносу гуцулів*, які мають свої етнографічні особливості. Проаналізовані зимові мелодії свідчать, що ці особливості охоплюють і традиційну музичну культуру гуцулів.

Що ж до західної частини Мараморощини, то дослідники вирізняють її населення як окрему карпатську групу *долинян* [20]. Музично-етнографічні матеріали та проведений аналіз цілком узгоджуються з висновками етнографів – адже саме тут побутують дворядкові колядки «♩55P3²».

Література

1. Белогурова Л. Принципы организации смоленского этномusicального ландшафта / Л. Белогурова // Мир традиционной музыкальной культуры : Сб. трудов. – Москва : РАМ им. Гнесиных, 2008. – Вып. 174. – С. 176–205.
2. Виноградова Л. Зимняя календарная поэзия западных и восточных славян. Генезис и типология колядования / Л. Виноградова. – Москва: Наука, 1982. – С. 5.
3. Гірські вершини України. Карпати. – Режим доступу: <http://mountain.land.kiev.ua/1>.
4. Гошовский В. Типы украинских колядок и их структурно-ритмические разновидности у славян / В. Гошовский // У истоков народной музыки славян. Очерки по музыкальному славяноведению. – Москва: Советский композитор, 1971. – С. 81–139.
5. Гошовский В. Українські пісні Закарпаття / В. Гошовський. – Львів, 2003. – 446 с. : нот.
6. Жуковский А. Мараморощина / А. Жуковский // Энциклопедия Украинизма. Словникова частина / Гол. ред. В. Кубіович. – Львів: НТШ, 1994. – Т. 4. – с. 1475-1476
7. Зан М. Національна та етнічна ідентичність українців Мараморощини (Румунія): проблеми та перспективи дослідження / М. Зан // Народна творчість та етнографія. — 2006. — №. 2. — С. 74-78.
8. Клименко І. Алгоритм монографічного вивчення ключових слов'янських обрядово-пісенних форм ("макротипів") (на прикладі колядок з віршем 5+5+3) // Проблеми етномusicології : Зб. наук. статей з географ. атласом : Вип. 8 / Ред.-упор. Ірина Клименко; НМАУ ім. П. І. Чайковського; ПНДЛ по вивченню нар. муз. творчості (Лабораторія етномusicології, м. Київ). – Київ, 2013. – С. 45–63
9. Колесса Ф. Старинні мелодії українських обрядових пісень (весільних і колядок) на Закарпатті / Ф. Колесса // Музикознавчі

- праці – Київ : Наукова думка, 1970. – С. 368-397.
10. *Кубійович В.* Мармароська котловина / В. Кубійович // Енциклопедія Українознавства. Словникова частина / Гол. ред. В. Кубійович. – Львів: НТШ, 1994. – Т. 4. – С. 1475
 11. *Кубійович В.* Мармаросько-Буковинська верховина / В. Кубійович // Енциклопедія Українознавства. Словникова частина / Гол. ред. В. Кубійович. – Львів: НТШ, 1994. – Т. 4. – С. 1475-1476
 12. *Леньо П.* Етнокультурні процеси в середовищі українців Мараморощини / П. Леньо // Народна творчість та етнографія. — Київ, 2010. — №3. — С. 36-47.
 13. *Лукашенко Л.* Зимові обрядові наспіви Північного Підляшся / Л.Лукашенко // Етномузіка. – Львів, 2008. – Число 4. – С. 57-72.
 14. *Мадяр-Новак В.* Збірник закарпатських народних пісень / В. Мадяр-Новак. – Ужгород : Закарпаття, 1999. – Ч.1. – 224 с. : нот.
 15. *Мараморощина // Україна в міжнародних відносинах.* Енциклопедичний словник-довідник. Випуск 3. Предметно-тематична частина: К-О. – 2011. – С. 81–82.
 16. *Мацієвський І.* До вивчення народної музики маргінальних українських територій / І. Мацієвський // П'ята конференція дослідників народної музики червононоруських (галицько-володимирських) та суміжних земель : Матеріали / ред.-упоряд. Б. Луканюк. – Львів, 1994 (15–16 грудня). – С. 68–69.
 17. *Мушинка М.* Голоси предків / М. Мушинка. – Пряшів, 2002. – 256 с.: нот.
 18. *Народні пісні подкарпатських русинів.* Зобрали: [Д. Задор, Ю. Костьо, П. Милославський] факс. вид. – Ужгород : Карпати, 1992.– Ч. 1. – 112с.: нот.
 19. *Панькевич І.* Великодні ігри й пісні Закарпаття // Матеріали до етнології й антропології. Т.ХХІ-ХХІІ. – Львів: Друкарня наукового товариства ім. Шевченка, 1929. – С. 255–267
 20. *Панькевич І.* Українські говори Підкарпатської Русі і сумежних областей. Звучня і морфологія. – Praha, 1938. – 549 с.
 21. *Пеліна Г.* Ареали поширення колядок базової структури 5+5+3 в історичних межах Мараморощини // Проблеми етномузикології : Збірник наукових статей з географ. атласом : Вип. 8. – Київ, 2013. – С. 76-80
 22. *Пеліна Г.* Весільні обрядові пісні та колядки у локальній традиції Мараморощини : Магістерська робота / Наук. кер. – канд. мист-ва, професор О. І. Мурзіна. – Київ : 2011. – 130 с. (дод.: нот, тексти, карта).
 23. *Проблеми етномузикології : Збірник наукових статей з географ. атласом : Вип. 8 / Ред.-упор. Ірина Клименко; НМАУ ім. П. І. Чайковського; ПНДЛ по вивченню нар. муз. творчості (Лабораторія етномузикології, м. Київ).* – Київ, 2013. – С. 9
 24. *Роль ландшафту в житті етносу: Ландшафт як інтегруюча концепція ХХІ сторіччя:* 36. Наук. Праць. – Київ, 1999. – С.155-158
 25. *Скаженік М.* Етномузитичний ландшафт басейну Уборті (за обрядами та піснями календарного циклу) : дис. ... канд. мист. (17.00.03) / Маргарита Скаженік ; наук. кер. І. Клименко. – Київ, 2011. – 180 с. + Додатки: 230 с.: 232 нотації, 32 карти; ін.
 26. *Традыцыйная мастацкая культура беларусаў : У 6 т. / В. І. Басько [і інш.] ; ідэя і агул. рэдагаванне Т.Б. Варфаламеевай.* – Т. 4: Брэсцкае Палессе : У 2 кн. – Кн. 1. – Мінск : «Вышэйшая школа», 2008. – С. 90, 96, 122–123, 141, 166,170, 311, 332.
 27. *Федас Й.* Український народний вертеп (у дослідженнях ХІХ–ХХ ст.) / Й.Федас. – Київ : Наук. думка, 1987. – С. 28.
 28. [від редактора] *Коваль В.* Трансформаційно-модифікаційні процеси в 13-складових колядках (за матеріалами з околиць на північний захід від горган) // Проблеми етномузикології. Вип. 8. – Київ, 2010. – С. 64–75

Анна Пеліна (Київ)

МУЗЫКАЛЬНЫЕ ЖАНРЫ РОЖДЕСТВЕНСКО-НОВОГОДНЕГО ПЕРИОДА НА МАРАМОРОЩИНЕ: МЕЛОГЕОГРАФИЧЕСКИЙ АСПЕКТ

В статье рассматриваются закономерности бытования зимних музыкальных жанров у украинского населения историко-географической зоны Мараморош. С сер. 20 в. зона оказалась разделенной между двумя государствами – Украиной и Румынией. По современному административному делению она занимает Хустский, Тячевский и Раховский р-ны Закарпатской области и комуну Марамуреш в северной части Румынии. Распространение на этой территории колядных типов с 10-сложным строением стиха имеет определенные закономерности. На основе их анализа выделены два больших субареала – западный и восточный. Тип 55р4 распространен в восточной и частично в западной зоне, однако, ритмические разновидности рефренов разделяют территорию его бытования на три локуса: высокогорную и среднегорную «украинские» части и высокогорную «румынскую» часть Мараморощины. В восточной части, где проживают *гуцулы* (один из украинских субэтносов Карпат), распространены колядки 55р4 и «*винчованя*» 55;553. В западной части территории бытуют двухстрочные колядки 55Р3. Эта особенность подтверждает выводы этнографов, которые выделяют жителей этой сублокальной территории Мараморощины как карпатскую этнографическую группу *дольнян*.

Ключевые слова: украинский фольклор, колядки, щедривки, виншования, Карпаты, Мараморощина

Anna Pelina (Kyiv)

MARAMOROSH MUSIC GENRES OF THE CHRISTMAS AND NEW YEAR PERIODE: MELOGEOGRAPHIC ASPECT

The article describes distribution of the winter musical genres in Ukrainian population of the historical-geographical zone Maramorosh. In the middle of 20 century area was divided between the two countries - Ukraine and Romania. In modern administrative division it takes Khust, Tyachiv and Rakhiv district of Transcarpathian region and us commune Maramures in northern Romania. The spread of the winter ritual song types with 10 complex structure of the verse in this territory has a certain regularity. Based on their analysis of two large isolated subarea - western and eastern. 55r4 type common in the eastern part and the western zone, however, the rhythmic variety refrains divide the territory of its existence three loci: mountainous and midland "Ukrainian" part and mountainous "Romanian" part of Maramorosh. In the eastern part, where there are *hutsuls* (one of the Ukrainian Carpathians subethnoses), common winter ritual songs with structures 55r4 and "vinchovanya" 55;553. In the western part there are the two-line winter ritual songs 55R3. This feature confirms the findings of ethnographers that distinguish the inhabitants of this territory subarea Maramorosh as the Carpathian ethnographic group *dolyntyanu*.

Key words: Ukrainian folk, melogeography, kolyadky, schedrivki, vinshyvaniiya, Maramorosh, Carpathians

Музичні приклади

Закарпаття: Рахів

Запис І. Панькевича від мішаного ансамблю у супроводі скрипки, 1935 р. [17].
Нотація лише вокальної партії.
Транскрипція Г. Пеліної

1.

$\text{♩} = 96$ *Всі*

Ой, по-під гір - ку, по - під доб-рів - ку, Дай, Бо - же! Ой, по-під гір - ку, по - під доб-рів - ку, Дай, Бо - же!

2.

а)

$\text{♩} = 63$ *Одна:* *Всі:*

Ко - рот - кі штан - ці від - мерз - ли паль - ці ко - рот - кі шиш - ки від - мерз - ли лит - ки.

б)

$\text{♩} = 176$

А дів - чи - на доб - ра бу - ла, доб - ру во - ду на - но - си - ла.

Закарпаття: Рахів: Богдан

Запис В. Щурова, Т. Мельника, 1989 р.
Архів ПНДЛ.
Транскрипція Г. Пеліної

Румунія: Марамуреш: Бистра

Запис і транскрипція Г. Пеліної, 2013 р.

3.

$\text{♩} = 108$ *Один:*

Й а в Ри-мі в Ри - мі, в Є - ру - са - ли - мі. Ой, дай, Бо - же!

4.

Закарпаття: Тячів: Пуділеша

Запис і транскрипція Г. Пеліної, 2009р.

$\text{♩} = 110$ *Один:*

Бі-жит ми бі- жит дыр-ла-вый ко-ник. Ой, дай Бо - же!

5.

$\text{♩} = 100$ *Один:*

Ой, три сят-цьо - ве, во - ду - ся - ти - ли. Вой, дай, Бо - же!

Закарпаття: Тячів: Вишоватий

Запис і транскрипція Г. Пеліної, 2009 р.

6.

$\text{♩} = 112$ *Всі:*

Й є в кра-снум по- ли Ой, дай, ...же!
Роб' ят-са й дво - ри, на шти-ри й уг - ли Ой, дай, ...же!

Румунія: повіт Марамуреш: Улоги-Поляни

Запис Г. Пеліної, А. Мазуренко, Д. Арістархова, 2015 р.
Транскрипція Г. Пеліної

Закарпаття: Тячів: Колодне

Запис В. Щурова, Т. Мельника, 1984 р. Архів ПНДЛ.
Транскрипція Г. Пеліної

7.

$\text{♩} = 160$ *Один:*

Ой, ліс-ку-ліс-ку Та в жоу-тум піс-ку, Дай, Бо - же! У жоу-тум піс-ку де-реу-це рос-ло, Дай, Бо - же!

8.

$\text{♩} = 130$ *Одна:*

Рос-те де-рев-це, тон-ке-ви-со-ке, зе-ле - не. Зе-ле-не ви-но в не-ді-лю ра - но сад же- не.

Закарпаття: Тячів: Солоний

Запис і транскрипція Г. Пеліної, 2009 р.

9.

$\text{♩} = 144$ *Всі:*

Ой, по - ві - я - ли, буй - ні віт - ро - ве. На - ше - му - газ - ді, се - му дво - ро - ве, сей но - чі.

Румунія: повіт Марамуреш: Бистра

Запис і транскрипція Г. Пеліної, 2013 р.